

SZÁSZ ANNA

A kormány civil stratégiája

„A demokratikus koalíció, a nemzeti közép kormánya magáénak vallja a civil társadalom ideáját, miközben nem akarja azt kisajátítani. A kormány nem uralkodni, hanem szolgálni akar, amit csak a polgárokkal együtt, a civil társadalmat alkotó szervezetekkel partnerségben tehet. *A civil társadalom az egyik alap, melyre a kormány tevékenysége épül.*

A kormány elkötelezettsége a civil társadalom mellett egyszerre elvi és gyakorlati. *A kormány eltökélt szándéka, hogy a nemzetet az európai társadalomfejlődés útján tartsa, mely történetileg az állampolgári szabadság, a civil egyesületek, az önszerveződés kiteljesedésének útja.* Büszkéek vagyunk arra, hogy a reformkor liberális gondolkodói, s később a modern magyar társadalomtudomány legnagyobbjai mindig is ezt az utat hirdették. Vállaljuk Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József, Hajnal István, Erdei Ferenc, Bibó István, Szűcs Jenő szellemi örökségét.”

Medgyessy Péter a szocialista párt miniszterelnök-jelöltjeként, még a 2002-es választások előtt kötelezettséget vállalt a civil szervezetekkel való együttműködésre. E kötelezettségvállalás a választásokat követően bekerült a kormányprogramba.

Azóta a kormány és a civil szervezetek közti kapcsolatok kialakítására, mikéntjének megfogalmazására számos lépés történt. A kormányprogramban megfogalmazott célok jegyében a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala 2002 júliusa és szeptembere között több nyitott konzultációt szervezett civil szervezetek számára. A Civiliáda 2002-höz kapcsolódva Medgyessy Péter miniszterelnök 2002. szeptember 26-án beszédet mondott a Parlamentben szervezett országos civil tanácskozáson, amelyen támogatásáról biztosította a magyarországi civil társadalom erősítésére irányuló törekvéseket, és bejelentette, hogy a kormányzat a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) analógiájára, a civil szervezetek támogatására nemzeti civil alapot kíván létrehozni, amelynek döntéshozó testületében (kuratórium) többségben lesznek a civil szervezetek képviselői.

Ezt követően 2002. október 22-én napvilágot látott a kormány civil stratégiájának tervezete, melyhez civil szervezetek nagy számban küldtek javaslatokat.

A tervet 2002. december 2-án öltött végső formát, amelynek alapján megkezdődhettek a kormányzat és a civil szervezetek közötti egyeztetések.

A kormányzati oldalon megalakult a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatalán belül a

Civil Kapcsolatok Főosztálya, melynek vezetője dr. Bódi György közgazdász.

A civil oldalon az egyeztetések módjáról és formájáról az Európa Ház által összehívott 2002. október 29-i országos tanácskozáson döntöttek: itt határozták el, hogy négy tematikus munkacsoportot alakítsanak, amelyekben megvitatják a civil szektort foglalkoztató, illetve érintő általános kérdéseket, és ezekkel kapcsolatban javaslatokat dolgoznak ki.

De ezen túlmenően bármely civil szervezetnek módjában áll a kormány civil stratégiáját – a következőkben: civil stratégia – megvitatni, arról véleményt formálni, és azt írásba foglalva a Civil Kapcsolatok Főosztályára eljuttatni.

Az alábbiakban némi rövidítéssel közöljük a civil stratégia szövegét.

Magyarország civil társadalma

A civil társadalom kialakulása jelentős történeti előzményekre tekint vissza Magyarországon, melynek folytonossága megszakadt ugyan 1948 és 1989 között, de hagyománya megmaradt. A rendszerváltás a civil társadalom újjászületését és megerősödését hozta magával. A civil társadalom szerveződéseinek életritmusa nem követheti a választási ciklusokat.

A civil társadalom jelentősége éppen abban áll, hogy működése független a mindenkori kormánytól. A demokratikus koalíció, a nemzeti közép-kormány minden erővel azon lesz, hogy szélesítse és erősítse a civil társadalmat, mely a valóban demokratikus társadalomszerveződés szilárd alapja.

Nincs demokrácia, nincs nemzeti összefogás, társadalmi párbeszéd, működő érdekképviselői rendszer erős civil társadalom nélkül. A jövő Magyarországa akkor kínálhat lakóinak biztonságot és jólétet, ha az állampolgárok számíthatnak érdekeik és törekvéseik szervezett képviselőire, ha a közélet együttműködésre és szolidaritásra épül. A képviselői demokrácia intézményrendszere mellett a kormányzat fontosnak tartja a közvetlen demokrácia érvényesülését, amelynek folyamatos megtestesítői a civil szervezetek. A civil szféra olyan emberi értékek megtestesítője, mint a függetlenség, az egyéni kezdeményezés, a pluralizmus és a szolidaritás.

A civil szervezetek működését olyan kormánypolitika szolgálja, amelyik *nélkülözhetetlennek tartja a kormányzati és helyi hatalom feletti civil ellenőrzést...* Tiszteletben tartja a szervezetek függetlenségét, bővíti forrásait, támogatásukat nem rendeli alá politikai szempontoknak.

A rendszerváltás óta eltelt idő szükségképpen kevés volt ahhoz, hogy a civil társadalom fejlődésével elégedettek lehessünk. *A Kormány ezért arra törekszik, hogy az elért eredmények megőrzése, a civil társadalom már kiépült szerkezeiteinek megtartása és megerősítése mellett tovább épüljön a polgári demokrácia eszményét megtestesítő társadalom.* A Kormánytól természetesen távol áll a közvetlen beavatkozás, a paternalisztikus gyámkodás. Azt várjuk, hogy az állampolgárok teremtsék meg és fejlesszék tovább a polgárok társadalmát.

A magyarországi civil szektor jellemzői

A piacgazdaságra és a demokráciára épülő társadalmakban törvényszerűen jön létre a három szektor: a *piaci*, az *állami* (önkormányzati) és a *civil szféra*.

Hazánkban is kialakulóban van a három szféra közti munkamegosztás és együttműködés, ugyanakkor a folyamatban jelen van az esetlegesség, a szabályozatlanság (vagy éppen az erős túlszabályozottság) és a bizonytalanság is.

Tapasztalható fogalmi tisztázatlanság: a civil társadalom szélesebb, mint a formalizált civil szervezetek összessége, hiszen magába foglalja az informális közösségeket és az egyéneket is. A nemzetközi szakirodalom pontosan definiálja a civil szervezetek ismérveit: *intézményesültség, belső szervezeti struktúra, kormánytól való függetlenség, saját képviselet, önkormányzatiság, profitfelosztás tilalma, önkéntesség*. Nem tartoznak a klasszikus értelemben vett civil szervezetek közé a direkt politikai és vallási tevékenységre létrehozott szervezetek.

A bíróságok Magyarországon ma 60 ezer, a fenti ismérveknek többnyire megfelelő, különböző típusú nonprofit szervezetet tartanak nyilván, közülük a KSH mintegy 47 ezret tart működőnek.

A nagyszámú civil közösség egyre inkább keretet biztosít a társadalmi önszerveződésnek... *Egy évtized alatt kifejlődött a magyar civil szektor, amelyben megtalálhatók:*

- az öntevékeny,
- a szolgáltató,
- az adománygyűjtő és adományosztó,
- az érdekképviseleti szervezetek,
- valamint ezek szövetségei és ernyőszervezetei.

A szektor mindazonáltal több feszültséggel küzd:

Lezajlott egy erős differenciálódás. Számbeli többségben vannak a klasszikus szervezetek (magánalapítványok, egyesületek, társadalmi szervezetek), amelyek többsége gazdaságilag gyenge és törékeny. Ugyanakkor a szektor 5,4 százalékát kitevő közalapítványok, köztestületek, közhasznú társaságok 2000-ben az összbevétel 40 százalékával rendelkeztek, illetve fővárosi székhelyű szervezetek kapták a bevételek 63 százalékát. Kialakult egy szűk professzionalizálódott, főként költségvetési forrásokból gazdálkodó, az államhoz, illetve önkormányzatokhoz erősen kötődő szervezeti kör.

A 2001–2002. évi költségvetési törvény 47. rovatban közel 150 milliárd forintnyi, a civil szervezetek által elérhető forrást nevesít, minden rendezővel nélkül, átláthatatlanul. A *korlátozott nyilvánosság* miatt a civil szervezetek nagy része nem is tudott e források elérhetőségéről, de felhasználásukról sincs tájékoztatás.

Összességében a szektor bevételén belül a költségvetési források aránya 2000-ben 28,4 százalék volt (2002-ben valószínűleg eléri a 30 százalékot), a korábbi évekhez képest ez emelkedést jelent, de még mindig elmarad az európai uniós országokban kialakult 40–60 százalékos arányoktól. Azaz: *a magyar civil szektor az állam és az önkormányzatok által alulffinanszírozott, a költségvetési források elosztása egyenetlen.*

Az elmúlt négy évben a civil szektorban is érvényesült az állami dominancia elve, amely *felerősítette a megosztottságot, a szolidaritás hiányát és*

a paternalisztikus várakozásokat. A politikai függőség érzete tapinthatóvá vált.

A szervezetek működési szabályainak kialakítása óta megérett az idő a *gazdálkodási szabályok differenciálására*. Ma majdnem ugyanazok a nyilvántartási, adatszolgáltatási, bevallási kötelezettségek vonatkoznak a százezer és a százmillió forintos bevétellel gazdálkodó szervezetre.

A szektor megosztott, *az együttműködés helyett inkább a rivalizálás dominál*. Nem alakult ki az egységes képviseleti modell, néhány ernyőszervezet működik, némely szervezet pedig igyekszik önmagát a civil társadalom egyedüli legitim képviselőjeként feltüntetni.

A kormányzat civil stratégiájának alapelvei

A kormányzati civil stratégia alapelvének kulcsmondata a kormányprogramban ekként fogalmazódik meg: „*Autonóm civil társadalmat partnernek tekintő állam.*”

Ebből fakadóan a kormány:

felismeri és elismeri a *civil szervezetek jelentőségét* a társadalmi demokrácia kiteljesedésében, a polgári szabadságjogok és a személyiség megvalósításában;

tiszteletben tartja a *civil szerveződések függetlenségét*;

meg kívánja szüntetni a civil szerveződések *politikai függőségét*;

úgy tekint a civil szervezetekre, mint az *Európai Unióhoz történő csatlakozás során* a kultúrák, a polgárok, az egyének csatlakozásának fontos színterére;

nélkülözhetetlennek tartja a *civil szervezetek tevékenységét az önkéntesség, az öntevékenység, az önszegélyezés és a társadalmi szolidaritás országformáló erejében*;

a *társadalmi párbeszéd és érdekegyeztetés* szerves részeként tekinti a civil szervezeteket és azok legitim képviselőit

a *nyitott jogalkotás szellemében* biztosítja a civil szervezetek részvételének lehetőségét a jogszabályok előkészítésében;

biztosítja a civil szervezetek működésének *jogszabályi feltételrendszerét*;

közreműködik a civil szervezetek tevékenységéhez és működéséhez elengedhetetlen *pénzügyi források megteremtésében*;

épít a civil szervezetekre a közszolgáltatások teljesítésében, a *szektorsemlegesség elve alapján* kész az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás, a kultúra, a környezetvédelem stb. területén a minél szélesebb körű munkamegosztásra;

a *tudás alapú és az informatikai társadalom* kiépítésének szerves résztvevőjeként számít a civil szervezetekre;

megteremti annak a jogszabályi feltételeit, hogy a civil szervezetek bekapcsolódhassanak a *területfejlesztés és regionalitás* folyamataiba;

épít a civil szervezetek tevékenységére a *érdekvédelem* különböző területeinek ellátásában (pl. fogyasztó- és környezetvédelem, emberi-kisebbségi-betegjogok stb);

kész az *egyenrangú partneri kapcsolatokra* a szektor által delegált, választott legitím képviselővel;

elvárja a közigazgatás valamennyi szervezetétől a felsorolt elvekkel való azonosulást, szemléletével, intézkedéseivel *követendő példát* mutat az önkormányzatoknak.

A kormányzat civil stratégiájának elemei

Ennek a 14 pontban meghatározott stratégiának – illetve talán nyugodtan nevezhetjük programnak – a középpontjában a civil szervezetek működésére vonatkozó jogi-gazdasági szabályozás áll. Az a szándék, hogy a civil szervezetek működése átláthatóvá, konzisztenssé, egyszerűbbé váljon.

A fejezet egyebek közt tartalmazza, hogy „Öt év tapasztalatainak birtokában elemezni kell a *közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény hatályosulását* és el kell végezni annak felülvizsgálatát, valamint a belső jogharmonizációt...

Át kell tekinteni az úgynevezett *1 százalékos törvényt* (1996. évi CXXVI. tv.). (Arról a törvényről van szó, amely lehetőséget ad, hogy a személyi jövedelemadónk 1 százalékaról valamely civil szervezet javára rendelkezessünk.) Különösen meg kell fontolni a kedvezményezettek körének »civilisítését« (jelenleg ugyanis alapprogramok, költségvetési intézmények és egyéb szervezetek is lehetnek kedvezményezettek).

Meg kell teremteni annak a feltételét, hogy az az 1 százalék, amelyről az adózók nem rendelkeztek, szintén a civil szektor érdekeit szolgálja (miként az a másik 1 százalék esetében az egyházak javára már megtörtént).

A számviteli szabályok felülvizsgálata mellett szükséges a *működési és gazdálkodási jogszabályok bevételi nagyságrend szerinti differenciálása*, hiszen a nonprofit szervezetek 48,5 százalékának bevétele nem éri el az évi 500 ezer forintot.

A civil szervezetek jelenleg főként *pályázatok révén* jutnak hozzá a költségvetési eredetű forrásokhoz; e lehetőségek mellett növelni kell a *normatív támogatásokat*, így módon csökkenthetők az egyéni elbírálási, szubjektív döntések.

Ha a civil szervezetek *közfeladatokat* látnak el, biztosítani szükséges számukra az ezzel járó forrásokat.

A kormány törvényjavaslatot nyújt be a *Nemzeti Civil Alapprogram* létrehozására, ennek forrását képezik azok az szja 1 százalékok, amelyekről az adózók nem rendelkeznek, és egyéb, nem nevesített bevételek. Az NCA-ból történő támogatások odaítélését végző testületekben többséget kell kapniuk a civil szektor képviselőinek.”

A jogi-gazdasági szabályozásra vonatkozó feladatokon kívül ez a fejezet tartalmazza a civil szervezetek teendőit az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal kapcsolatban.

„A kormányzati ciklus legfontosabb sorskérdése Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz. Ez a civil szektor integrációját is jelenti. A szektor szervezetei különösen sokat tehetnek a referendum (ügydöntő népszavazás) sikeréért, az uniós ismeretek lakosságnak szóló közvetítésében.

Különösen fontosak az Unióban működő politikák integrálásának hatásai a gazdaságra (l. például a különböző mértékű mezőgazdasági támogatásokat), az áru, a szolgáltatás, a személyek szabadsága és a tőke szabad mozgása a civil szektor szempontjából; a nemzetközi fejlesztési és segélyszervezetekkel való kapcsolatfelvétel és a civil szervezetek számára igényelhető sokszínű uniós támogatások. *(E téren szükségesek a kifogástalan és kimerítő információk, amelyek birtokában lehet pályázni az uniós támogatásokra! – A szerk.)*

Az Unió elvárásai, feltételei közé tartozik: a civil szektor függetlenségének biztosítása, a civil szervezeteknek átadott források (pénzek) és támogatások felhasználásának átláthatósága, a civil szolgáltatások professzionalizmusa.

A szektor komoly erőforrása lehet a magánadományozás és az önkéntesség.

A magánszemélyek ma a hatályos szja törvény szerint készpénztámogatásuk 30 százalékát igényelhetik vissza az adójukból, a közhasznú szervezetek esetében ez maximum 50 ezer, a kiemelkedően közhasznú szervezetek esetében maximum 100 ezer forint. Ezek a tételek nem ösztönzőek. A magánszemély sem dologi adománya, sem önkéntes munkavégzése után nem juthat kedvezményhez. Stratégiai cél, hogy a magánszemélyek növekvő mértékben járuljanak hozzá a civil szervezetek forrásaihoz, ezért szükséges mérlegelni, hogy a támogató adományának növekvő részével csökkenthesse adóját, valamint hogy az önkéntes munka nagyobb társadalmi megbecsülést kapjon.

A kormányzati stratégia fontos eleme, hogy a szektor feltételrendszerét kialakító, annak érdekeit szolgáló jogszabályok, intézkedések a civil szervezetek közreműködésével és javaslataival készüljenek el. Mind kormányzati, mind minisztériumi szinten meg kell teremteni azokat az együttműködési mechanizmusokat és kommunikációs csatornákat, amelyek az interaktív kapcsolattartást biztosítják...”

Ugyancsak ebben a fejezetben fogalmazódik meg, hogy „A humán erőforrás fejlesztése a civil szektorban is követelmény.” Azaz a képzés és a továbbképzés.

„A magyarországi civil szektor 2000-ben 62,5 ezer munkaviszonyban állót foglalkoztatott, a közreműködő önkéntesek száma pedig meghaladta a 400 ezer főt. A jövőben mind a foglalkoztatottak, mind az önkéntesek száma törvényszerűen növekedni fog, a munkahelyteremtésnek a civil szektor új színtere is lehet. A szakképzésben és a felsőoktatásban »lehetséges és szükséges« a civil társadalmi és nonprofit ismeretek oktatása.”

Külön pontban szerepel, hogy „A kormány időszerűnek és fontosnak tartja, hogy a megyeszékhelyek után a fővárosban is lérejöjjen a

Budapesti Régió Civil Szolgáltató Központja. Ezt kész – az autonómia tiszteletben tartása mellett – anyagi eszközökkel is támogatni.”

Végül a fejezet a kormány és a civil szektor közötti partneri viszony taglalásával zárul. E viszony „szükségessé teszi a szektor legitim képviseletét, amelynek kialakítása a szektor belügye. A kormányzat alapvető stratégiai érdeke az, hogy ennek autonóm kialakításához megadja az igényelt támogatást. Az eddigi sikertelen próbálkozások, a jelen helyzetben zajló szenvedélyes viták nagyfokú tapintatot és önkorlátozást igényelnek, ugyanakkor a legitim civil képviselet megoldatlansága vagy hosszadalmas elhúzódása a szektornak sem érdeke.”

A civil érdekképviseletek a kormány elképzelései szerint meglehetősen széles körű felhatalmazással rendelkezhetnek: talán ez érthetővé teszi a *ki legyen a legitim képviselő?* kérdése körüli vitát.

Tehát a civil érdekképviseletnek jogában áll:
részt venni a szektort érintő jogszabályok előkészítésében;
a Nemzeti Civil Alapprogram civil oldalának delegátusait megnevezni, meghatározni;
véleményezni az éves költségvetési törvényekben a civil szektorral kapcsolatos fejezeteket;
megjeleníteni a civil érdekeket a kormányzati szintű testületekkel folytatott társadalmi párbeszédben, a különböző érdekérvényesítő eljárásokban és folyamatokban.

A dokumentum zárómondatában a kormány ismételten kifejezi azt a szándékát, hogy partnerként megállapodjon a magyar civil társadalommal. (Illetve annak legitim képviselőivel.)

*

Miután a civil stratégia napvilágot látott, megkerestem *dr. Bódi Györgyöt*, a MeH KITKH Civil Kapcsolatának főosztályvezetőjét, aki válaszolt a dokumentummal kapcsolatos kérdéseimre.

– *A kormány szándékai világosak és tiszteletreméltóak. Ezt a 2002 őszén zajló civil rendezvényeken részt vevő, civil szervezeteket képviselő nők és férfiak, akikkel módomban állt néhány szót váltani, szinte kivétel nélkül elismerték. Más hang, másfajta megközelítés, mint a korábbi kormányzaté. Vajon mi vezette a Medgyessy-kormányt, hogy egy ilyen komoly lépést tegyen a civil szféra irányába? Az Európai Unió feltételeinek kívánnak megfelelni?*

– A kormány és a civil szervezetek egyaránt fontosnak tartották, hogy világosan kijelöljék a civil szektor helyét, meghatározzák a szerepét a magyar társadalomban, és tisztázzák a politikai hatalommal való kapcsolatát. Ezek a szándékok mindkét oldalon belső indíttatásból fakadtak. A kormány felismerte, hogy a civil szféra nagy erőt képvisel: egy demokratikus társadalom működése elképzelhetetlen a civil szervezetek által artikulált és képviselt érdekek és értékek nélkül. De kétségtelen, hogy ez a kormányzati lépés összhangban áll az Unió elvárásaival is.

– *A civil stratégia részben elemzi a civil szféra jelenlegi állapotát, részben*

kitűzi a kormányzati oldal azon feladatait, amelyek a civil szektor kívánatos fejlődését szolgálhatják. A feladatokat illetően, bevallom, a bőség zavara fogott el. Nem is törekednék teljességre. Néhány kérdésre kívánok csak választ. Itt van például az a passzus, amely szerint „a kormánypolitika nélkülözhetetlennek tartja a kormányzati és helyi hatalom feletti civil ellenőrzést”. Ez közelebből mi jelent? Hogyan valósul meg?

– Nyitott jogalkotásról beszélünk, azaz a döntéseket nem tekinti a hatalom a saját belügyének, hanem ebben a civil szempontok, érdekek is megjelennek. A törvénytervezeteket a civil szervezetek véleményezik. Kiegészíthetik vagy egyik-másik pontját elvethetik. Mód van arra, hogy a képviselők és önkormányzati képviselők mellett a különböző szakbizottságokban helyet kapjanak a civil szervezeteket képviselő külső szakértők. De a kormány és az önkormányzatok működésének ellenőrzésére a civil szervezetek számára adottak a nyilvánosság fórumai. Ez egy állandó kontroll, folyamatos visszajelzés a hatalmi szervek számára.

– A magyar civil szektorral kapcsolatban a dokumentum fontos megállapításokat tesz. Egyebek közt arról, hogy a civil szervezetek között lezajlott egy erős differenciálódás. Milyen következtetéseket kívánnak ebből a kormányzati szervek levonni?

– A differenciálódás tény. 2002-ben a KSH számításai szerint a civil szektor bevétele meghaladta a 600 milliárd forintot, amelyből 150 milliárd az állami támogatás, a többi vállalatoktól, a magánszférából és a szervezetek saját működéséből származik. Ennek a 600 milliárdnak a 40 százaléka a dokumentumban említett, inkább az államhoz kötődő, mint civil szerveződésű közalapítványok, köztestületek, közhasznú társaságok kasszájába vándorolt. A szektor 90 százaléka szegény, a differenciálódáson a kormányzat nem tud, de nem is áll jogában változtatni. A civil szféra objektíve sokszínű. A kormányzat két dolgot tehet: az egyik, hogy jobban figyel a kicsik és szegények problémáira. A másik, hogy a támogatások odaítélésében nem a politikai kötődéseket veszik figyelembe, hanem a szervezet programját, és valóságos teljesítményét. Az alapelvek kimondják a civil szektor autonómiáját és politikai semlegességét. Ne legyen baloldali vagy jobboldali, csak előjelek nélkül, egyszerűen *civil szervezet*. Az a cél, hogy ne jöjjön létre klientúra.

– Egy név – egy kulcsfontosságú intézmény: a Nemzeti Kulturális Alap-program. Milyen stádiumban van a 2002/2003-as év fordulóján?

– Az alapprogramra vonatkozó törvénytervezetről jelenleg folyik a tárcaközi egyeztetés. A tervezet szerint az alapprogramból a támogatások odaítélését végző testület 40 százalékát a kormány, 60 százalékát a civil érdekképviselő fogja adni. Ehhez azonban a civil szektornak egyezsége kell jutni, hogy kik képviseljék. A civil stratégiában a kormány csak a saját programját fogalmazta meg, ezt kínálja fel a civil társadalomnak. Most a civil szférán a sor. A civileknek kell kidolgozniuk a saját stratégiájukat, és nekik kell ki-, illetve megválasztaniuk a saját érdekeiket képviselő nőket, férfiakat. Mondhatnám: a kulcsfontosságú intézmény kulcsa most az ő kezükben van.

CIVIL VILÁG

(A következő számunkban a civileket szólaltatjuk meg. Elsősorban a civil szektort érintő kérdések megvitatására, javaslatok kidolgozására alakult négy munkacsoport koordinátorait, továbbá néhány civil szervezet vezetőjét.)